

Мандри Гуллівера (стислий переказ)

Джонатан Свіфт

Частина I

Переказ:

Подорож до Ліліпутії

Оповідач згадує свої дитинство та юність — життя, яке повністю було присвячене підготовці до майбутніх морських подорожей. І ось він вирушає у плавання на судні "Антилопа".

Під час численних морських пригод команда була знесилена, а останній шторм знищує судно. Серед шістьох з екіпажу, що врятувалися на човні, був і Гуллівер, але й цю шлюпку перекинув шквал вітру. Гуллівер сам дістається берега і, зморений, засинає.

Цитата:

Проспав я щонайменше дев'ять годин, бо, коли прокинувся, був уже білий день. Я спробував підвестися, але не зміг і поворухнутись: я лежав горілиць, і мої руки та ноги так само, як і моє довге густе волосся, були міцно прив'язані до чогось на землі. Все моє тіло, від пахв до стегон, було обсноване тонкими мотузочками. Я міг дивитися лише вгору; сонце починало вже припікати, і світло його сліпило мене. Навкруги чувся якийсь гомін, але хто то гомонить, я не міг розгледіти, бо, лежачи в такій позі, бачив тільки небо. Незабаром на моїй лівій нозі заворушилося щось живе і, поволі посуваючись уперед, опинилося в мене на грудях, а потім підійшло під саме підборіддя. Опустивши погляд, наскільки зміг, я побачив чоловічка дюймів шести на зріст, з луком та стрілою в руках і з сагайдаком за плечима. Слідом за ним сунуло, як мені здалося, принаймні з півсотні таких самих чоловічків.

Переказ:

Алегорично зображуючи дійсність, Свіфт з іронією, приховано-глузливим тоном, показує поступливість і безпомічність велетня Гуллівера перед агресивними ліліпутами.

Цитата:

Зізнаюся, що коли ці чоловічки гасали моїм тілом сюди-туди, мені не раз кортіло схопити в жменю сорок чи п'ятдесят з тих, які навернуться під руку, і скинути їх на землю. Однак, зваживши на все те лихо, якого я вже натерпівся (а вони, як видно, могли заподіяти мені ще й гіршого), а також на власну урочисту обіцянку (бо саме так тлумачив я свою покірливу поведінку), я зразу й відмовився від свого наміру. До того ж я вважав, що це була б невдячність до людей, які так гостинно поводитися зі мною і так щедро мене частували.

Ці люди — неабиякі математики й досягли особливих успіхів у механіці завдяки підтримці й заохоченню свого імператора. У цього монарха є багато машин на колесах, щоб перевозити колоди та інші важкі вантажі. Він часто будує величезні військові

кораблі — декотрі в дев'ять футів завдовжки, у місцевості, де росте будівельний ліс, і звідти їх цими машинами перевозять ярдів за триста-чотириста до моря. П'ятсот теслярів та інженерів негайно заходилися майструвати щонайбільший повіз, який їм будь-коли доводилось, робити. То була дерев'яна платформа дюймів на три від землі, футів сім завдовжки і чотири завширшки, поставлена на двадцять двоє коліс; Усю цю роботу виконали протягом чотирьох годин.

Ланцюги, якими мене прикували за ліву ногу, були зо два ярди завдовжки, тож я не міг не тільки ходити туди-сюди, описуючи півколо, а й, оскільки їх закріпили на відстані чотирьох дюймів від дверей, міг залазити в храм і лежати там, простягтись на повен зріст.

Переказ:

Імператор Ліліпутії приходить подивитися на Чоловіка-гору.

Цитата:

Імператор уже спустився з вежі й верхи наближався до мене.

Зростом він був майже на цілий мій ніготь вищий за всіх своїх придворних, і вже цього досить, щоб викликати серед них шанобливий трепет. Риси його обличчя тверді й мужні, ніс орлиний, шкіра оливково-смаглява, постать струнка, тулуб, руки та ноги пропорційні, рухи зграбні, постава величава. Він не такий уже молодий — йому двадцять вісім років і дев'ять місяців, править приблизно років сім — щасливо й здебільшого переможно. Щоб краще бачити імператора, я ліг на бік, і моє обличчя опинилось на одному рівні з ним. Тоді він стояв ярдів за три від мене, але потім я не раз брав його на руки і тому не можу помилитися в моєму описі...

Переказ:

Сатира Свіфта спрямована не тільки на державний устрій Ліліпутії та її імператора, але й на пасивного Гуллівера.

Цитата:

Тим часом імператор раз у раз скликав державну раду, де обговорювали питання про мою подальшу долю. Як я довідався згодом від одного мого приятеля, особи вельми поважної й добре обізнаної з усіма державними таємницями, двір ніяк не міг з'ясувати, що робити зі мною. Вони боялися, щоб я не визволився, та й утримувати мене було б дуже дорого; це могло б навіть призвести до голоду в державі. Не раз при дворі схилялися до думки заморити мене голодом або засипати мені лице та руки отруєними стрілами, від чого я швидко загинув би. Але тоді виникало побоювання, що гниття такого величезного трупа спричинить пошесть у столиці, яка може поширитись і на всю державу.

Імператор не раз ушановував мене своїми візитами і сам залюбки допомагав моїм учителям. Невдовзі я вже міг сяк-так порозумітися з імператором. Перше речення, яке я вивчив, було прохання ласкаво повернути мені волю — його я повторював щодня, стоячи на колінах. Наскільки я міг зрозуміти, імператор відповідав, що на все свій час, що розв'язати цю справу він може тільки в згоді з державною радою і що я повинен люмос келмін песодемар лонемпосо — присягтися жити в мирі з ним та його

державою. Проте він обіцяв, що зі мною поводитимуться добре, і порадив заслужити скромною поведінкою його, імператора, прихильність, а також симпатію його підданців.

Переказ:

Гулівер намагається лагідністю і доброю поведінкою заслужити у ліліпутів волю.

Вражають героя деякі "розваги" ліліпутів. Із сарказмом — їдкою, викривальною, особливо дошкульною сповненою презирства, насмішкою, — автор алегорично зображує шляхи кар'єрного росту англійських придворних у "владних коридорах": синя, зелена, червона нитки, за володіння якими так ганебно боролися ліліпутські можновладці, — це кольори англійських орденів Підв'язки, Бані та Святого Андрія.

Цитата:

Одного разу імператорові спало на думку потішити мене видовищем тамтешніх ігор, в яких ліліпути переважають усі відомі мені народи спритністю та пишнотою. Найбільше розважили мене канатні танцюристи, що виконували свої танці на тоненькій білій нитці в два фути завдовжки, натягненій на висоті дванадцяти дюймів од землі. На цих танцях я, з дозволу терплячого читача, спинюся трохи докладніше.

У змаганні беруть участь тільки кандидати на якусь високу посаду або ті, хто хоче запобігти великої ласки при дворі, їх навчають цього мистецтва змалку, і вони не завжди бувають вельможного роду або гарного виховання. Коли хтось, чи то померши, чи то попавши в неласку (що трапляється частенько), звільняє високу посаду, то п'ять чи шість кандидатів просять у імператора дозволу розважити його та двір танцями на канаті, і той, хто найвище підстрибне і не впаде, одержує посаду. Дуже часто навіть найголовніші міністри дістають розпорядження показати свою спритність і довести імператорові, що вони не втратили своїх здібностей. Державний скарбник Флімнеп стрибав на туго натягнутому канаті принаймні на дюйм вище від усіх інших вельмож імперії. Я сам бачив, як він кілька разів підряд виконав сальто-мортале на дошці, прикріпленій до каната, не грубшого за нашу звичайну англійську шворку. Мій приятель Релдресел, перший секретар таємної ради, посідає, як на мене (якщо я можу бути безстороннім) друге після скарбника місце. Щодо інших визначних урядників, то вони досягли в цьому мистецтві майже такого самого рівня.

Під час цих розваг незрідка трапляються нещасливі випадки, про які потім довго згадують. Я на власні очі бачив, як два чи три претенденти зламали собі ноги. Та особливо небезпечними стають ці змагання тоді, коли з наказу імператора в них беруть участь міністри: намагаючись перевершити самих себе і своїх суперників, вони стрибають з таким запалом, що мало хто з них не падає двічі, а то й тричі.

Є в них ще одна розвага, яка влаштовується дуже зрідка і лише в присутності імператора, імператриці та першого міністра. Імператор кладе на стіл три тонкі шовкові нитки по шість дюймів завдовжки: одну — синю, другу — червону і третю — зелену. Ними нагороджують тих, кого імператор захоче відзначити особливою ласкою. Церемонія відбувається у великій тронній залі, де претенденти складають іспит у спритності, і дуже відрізняється від усього, що мені доводилося спостерігати в будь-

якій країні Старого чи Нового Світу. Імператор бере в руки палицю й тримає її горизонтально, а претенденти, ідучи один за одним, то стрибають через неї, то пролазять попід нею, туди й назад, залежно від того, підіймає чи опускає палицю імператор. Буває, що другий кінець палиці доручають тримати першому міністрові, а іноді міністр тримає її сам. Хто виконує всі ці штуки найдовше і з найбільшою спритністю, той дістає в нагороду синю нитку; другий приз — червона нитка; третій — зелена, їх носять замість пояса, двічі оперезавшись круг стану, і нечасто трапляється вельможа, не прикрашений хоча б одним таким поясом.

Переказ:

Свіфт сатирично зображує дві політичні партії Англії — торі та вігів — у вигляді двох ворожих таборів, про які розповідає головний секретар у таємних справах ліліпутів:

Цитата:

Хоч чужоземцеві може здатися, — сказав секретар, — нібито в нас усе гаразд, насправді над нами тяжать два лиха — гострі партійні чвари всередині країни і можливий напад надзвичайно могутнього зовнішнього ворога. Щодо першого лиха, то треба вам сказати, що сімдесят місяців тому в нашій імперії утворилися дві ворожі партії, відомі під назвою Тремексенів і Слемексенів, тобто тих, що носять черевики з високими і низькими підборами, чим вони відрізняються одні від одних. І хоч є думка, що високі підбори більше відповідають нашим стародавнім звичаям, його величність звелів надавати урядові та всі інші посади, на які призначає корона, лише тим, хто носить низькі підбори, чого ви не могли не помітити. Помітили ви, мабуть, що підбори його величності нижчі принаймні на один дрер, ніж у всіх придворних (дрер — приблизно одна чотирнадцята дюйма). Ненависть між обома партіями дійшла до того, що члени однієї не стануть ні їсти, ні пити за одним столом, ані розмовляти із членами другої. Ми вважаємо, що Тремексени, або Високі Підбори, переважають нас числом, хоча вся влада у наших руках. Одначе ми побоюємось, що його високість, наступник трону, трохи симпатизує Високим Підборам. У всякому разі, кожен може помітити, що один з його підборів вищий за другий, і він через це навіть накульгує.

Переказ:

Релігійні зіткнення між католиками та протестантами також не мають сенсу, як не має сенсу алегорично змальоване протистояння між тупоконечниками і гостроконечниками за право розбивати яйце з тупого чи гострого кінця. Безглузда також війна між Ліліпутією та Блефуску.

Цитата:

Ці дві могутні держави вже тридцять шість місяців перебувають у стані запеклої війни, і ось із якої причини. Усім відомо, що яйця, перед тим, як їх їсти, розбивають з тупого кінця, і так ведеться споконвіку. Одначе, коли дід його величності ще хлопчиком, розбивши яйце за старовинним звичаєм, урізав собі пальця, його батько, тодішній імператор, видав указ, щоб усі підданці під страхом найсуворішої кари розбивали яйця тільки з гострого кінця. Цей закон так обурих населення, що від того

часу в наших літописах згадується шість спричинених цим повстань, внаслідок яких один імператор позбувся голови, а другий — корони. Монархи Блефуску завжди підбурювали наш народ на заколоти, а коли ті заколоти придушували, вони давали у своїй імперії притулок вигнанцям. Загалом нараховують одинадцять тисяч чоловік, які воліли піти на страту, ніж погодитись розбивати яйця з гострого кінця. З приводу цієї полеміки видано сотні томів, але твори Тупоконечників давно заборонено і членів їхньої партії не дозволено приймати на службу. Протягом усіх цих чвар імператори Блефуску не раз подавали нам через своїх послів протести, звинувачуючи нас у релігійному розколі та в порушенні основного догмата нашого великого пророка Ластрога, викладеного в п'ятдесят четвертому розділі "Бландекалу" (так називається їхній "Коран"). Та все це чистісіньке перекручення, бо насправді там сказано: "Усі істинно віруючі хай розбивають яйця з того кінця, з якого зручніше".

Переказ:

Гуллівер припиняє війну між Ліліпутією та Блефуску, привівши ворожі кораблі до королівського порту ліліпутів, за що був нагороджений найвищою почесною відзнакою імперії.

Проте Гуллівер відмовився бути знаряддям поневолення блефускців, після чого на нього почалися гоніння і навіть обвинувачення у державній зраді.

Таємно Гулліверу приносить копію обвинувачувального акту один із поважних придворних, що розповідає про плани урядовців щодо покарання Чоловіка-гори.

Саркастично Свіфт показує прояви "надзвичайної поблажливості" знаті до своїх підлеглих, милосердність і "щиру приязнь". Придворний-інкогніто розповідає:

Переказ:

Є там ще й інші статті, та я наводжу витяги лише з найважливіших. Треба визнати, що під час тривалих дебатів із приводу цього обвинувачення його величність виявив надзвичайну поблажливість до вас... Лорд-канцлер скарбниці й адмірал наполягали, щоб стратити вас найжахливішим і найганебнішим способом, підпаливши вночі будинок, де ви живете, тимчасом як генерал поведе на вас двадцятитисячне військо з отруєними стрілами, призначеними для ваших рук та обличчя. Інші пропонували дати таємний наказ декому з вашої обслуги, щоб вони просочили ваші сорочки та простирадла отруйним соком, від якого все тіло свербітиме так, що ви самі роздряпаєте його та сконаєте у невимовних муках. Генерал приєднався до цієї думки, і довго більшість була проти вас. Але імператор, вирішивши по змозі врятувати вам життя, привернув нарешті на свій бік камергера двору. Тоді ж таки Релдресел, головний секретар у таємних справах, який завжди виявляв до вас щиру приязнь, дістав від імператора наказ викласти своє бачення справи, що він і зробив, цілком виправдавши вашу гарну думку про нього. Він погодився, що злочини ваші тяжкі, але й вони, мовляв, не виключають милосердя, цієї найбільшої чесноти монархів, якою так справедливо уславився його величність. Він сказав, що... коли його величність, зважаючи на ваші заслуги та слухаючись своєї милосердної вдачі, захоче зберегти вам життя, наказавши тільки виколоти вам обидва ока, то, на його скромну думку, така кара якоюсь мірою і

задовольнила б правосуддя, і змусила б увесь світ захоплено вітати лагідність імператора та розум і великодушність тих, що мають честь бути його радниками. Що втрата зору аж ніяк не зашкодить вашій фізичній силі, якою ви можете ще стати у пригоді його величності. Що сліпоту ще й додасть вам відваги, бо ви не бачитимете небезпеки, — адже саме побоювання за очі найдужче заважало вам привести сюди ворожий флот. Для вас, мовляв, досить буде дивитися на все очима міністрів, бо так само чинять і найбільші монархи...

Через три дні до вас відрядять вашого приятеля головного секретаря, і він зачитає вам обвинувальний акт, а тоді відзначить велику поблажливість і ласкавість його величності та державної ради, завдяки яким вас засуджено тільки на осліплення. Його величність не має сумніву, що ви беззастережно й вдячно скоритеся присудові; двадцять хірургів його величності будуть присутні при виконанні вироку, щоб стежити за виконанням операції, яка полягатиме в тому, що вам пустять в очні яблука дуже гострі стріли, коли ви лежатимете на землі.

Гадаю ваша розсудливість підкаже вам, яких саме заходів слід ужити, а я, щоб не викликати ні в кого підозри, мушу негайно повернутися додому так само таємно, як і прибув сюди.

Цитата:

"...Я того ж таки ранку подався до морського берега, де стояв наш флот. Там я захопив великий військовий корабель, прив'язав до його носа канат, підняв якорі, роздягся, поклав у корабель свій одяг (разом із ковдрою, яку приніс під пахвою) і, тягнучи судно за собою, де вплав, а де вброд, дістався до королівського порту Блефуску, де народ уже давно чекав на мене. Мені дали двох провідників, щоб показати дорогу до столиці, яка так само зветься Блефуску..."

Переказ:

За щасливою нагодою Гуллівер покидає Блефуску і після деяких труднощів повертається на Батьківщину.

[1] Єство — суть чогось і найголовніше, найістотніше в чомусь.

[2] Сірома — бідняк, бідолаха, голота.

[3] Вірш переклали М. Новикова і М. Москаленко.

Переклад М. Іванова

Коментар

Найкращою зброєю в боротьбі за свободу і щастя народу для Свіфта була сатира — спосіб художнього відображення дійсності, який полягає в гострому осудливому осміянні негативного. У вузькому розумінні сатира — твір викривального характеру. Сатира зазвичай спрямована проти соціально шкідливих явищ.

Таким найкращим сатиричним твором став єдиний роман Свіфта, що уславив письменника на весь світ — "Мандри до різних далеких країн світу Лемюеля Гуллівера, спочатку лікаря, а потім капітана кількох кораблів". Роман побудовано як розповідь, про невдалі морські подорожі. Твір поділено на чотири частини. Перша частина — це подорож до країни Ліліпутії, друга — до країни велетнів, третя — на повітряний острів

Лапуту, четверта — до країни дивних коней, які створили республіку добра.

Автор веде свого героя в лабіринтах різних політичних систем, підкреслюючи їх смішну нікчемність. Лише в утопічних суспільствах велетнів і добропорядних коней Гуллівер знаходить розумність, слідування справедливим законам та етичним нормам.

На відміну від інших просвітителів, Свіфт не думав, що людина за своєю природою добра. Добро має бути завойоване й утверджене. Шлях до нього пролягає через боротьбу з несправедливістю. Сама ж форма держави, на думку Свіфта, може бути і такою, яку Гуллівер спостерігав у Бробдінгнесі, — монархією, і такою, яку обрали гуїгнми, — республікою. Головне — щоб народ сказав вирішальне слово. Найбільш чіткої програми Свіфт в умовах свого часу висунути не міг.